

Posudek habilitační práce

Autorka práce: RNDr. Eva Janská, Ph.D.

Název práce: Zahraniční migranti v Česku: geografické a společenské aspekty hodnocení integrace

Místo a rok vypracování: Praha, Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy 2016

Předložená habilitační práce shrnuje dlouholetou systematickou práci autorky na poli výzkumu mezinárodní migrace a následných procesů adaptace jednotlivců a imigračních skupin na nové prostředí.

Práce se sestává z teoretických kapitol nazvaných *Mezinárodní migrace jako téma interdisciplinárního výzkumu, Specifika imigračních procesů v Česku a jejich hodnocení a Geografické hodnocení imigrantů v Česku*. Na teoretické kapitoly pak navazuje soubor deseti statí, kde je autorka habilitační práce v pěti případech první uváděnou autorkou, v dalších případech spoluautorkou. Ve všech případech se jedná o recenzované texty publikované v monografiích v prestižních zahraničních nakladatelstvích nebo o texty v časopisech s impakt faktorem. Předložené texty jsou rozvrženy do následujících tematických oddílů:

- Imigrace do Česka s důrazem na pracovní migraci, integrace na trhu práce (4 texty)
- Migranti a jejich role ve vývoji systému osídlení Česka, prostorová integrace (3 texty)
- Integrace první a druhé generace imigrantů v Česku (3 texty)

Vedle seznamu literatury je součástí práce též shrnutí, které sumarizuje zjištění v teoretické části práce i v předkládaných studiích.

Teoretická část práce dobře vystihuje dynamiku změn v samotných migračních procesech, jež se následně odrážejí i v migrační teorii. Vedle početního nárůstu migrantů si autorka všímá i geografického rozšiřování masových pohybů obyvatelstva, jejichž průběh a rozsah je stále v prostoru mimo Evropu a severní Ameriku mapován nedostatečně a změny v čase se proto špatně vyhodnocují. Všímá si též změn v charakteru migračních pohybů, kde správně upozorňuje na postupnou přeměnu jednosměrných migrací do transnacionálního chování, neukotvenosti či tekuté migrace. K popisu těchto jevů, které sice nejsou zcela nové, ale díky jejich zvyšující se frekvencovanosti se stávají stále viditelnější, používá poznatky z vlastní terénní praxe, ale především relevantní literaturu, s níž je zjevně dobře seznámena.

Větší pozornost než samotným migračním tokům je v teoretické části práce věnována postmigračním procesům, kdy imigranti začínají působit v nových kontextech a v nových vztahových rámcích. Z obrovského množství literatury věnované této problematice, která pro popis těchto procesů využívá pojmů asimilace, akulturace, integrace a další, autorka vybírá relevantní příklady, které dobře dokumentují vývoj myšlení v této oblasti výzkumu. Ukazuje, že teorie je zde velmi mnohotvárná a mění se s kontextem, v němž migranti působí. Autorka realisticky postihuje vývoj od asimilačních teorií chicagské sociologické školy, kde by bylo

možné ještě zmínit například asimilační zákony Sarah Simons z roku 1901, k teoriím reflektujícím specifika jednotlivých skupin a skutečnost, že soužití s migračními skupinami k asimilaci vždy nesměruje. Ze starších období by jistě stálo za zmínku též nebo *Memorandum pro studium akulturace* Roberta Redfielda, Ralpa Lintona a Melville Herskovitse z roku 1936. I stávající informace však ukazuje autorčinu pozoruhodnou orientaci vedle sociální geografie též zejména v oblasti sociologie, která se migrační tematikou zejména v USA kontinuálně zabývala, a částečně i psychologie, zejména v podkapitole 2. 2 *Integrační modely/koncepty založené na socioekonomických, psychologických a kulturních aspektech*.

Ke kapitole týkající se situace v České republice a k častým deklaracím autorů zabývajících se migrací, že Česko je v současné době imigrační zemí, bych jen chtěl dodat, že se při porovnání počtu přistěhovaných a vystěhovaných opravdu Česko pohybuje mnohem častěji v kladných číslech než záporných, saldo ale není velké. V roce 2015, kdy počet cizinců na území ČR stoupal, se například přistěhovalo necelých 35 tis. osob ze zahraničí, ale současně do zahraničí vystěhovalo téměř 19 tis. osob.

Závěrečná část práce shrnuje též obsahy a závěry jednotlivých přiložených článků a studií. Podle očekávání jsou závěry nejkoherentnější zejména v oddílu *Geografická distribuce migrantů*. Zde se Eva Janská pohybuje v oblasti, kde je její specializace nezastupitelná. Zajímavou je v závěrech kontradikce mezi předpokladem, že mobilitou, resp. schopností sekundární, vnitřní, migrace lze měřit míru adaptace na nové prostředí, kterou reprezentuje zejména stěhování za pracovními příležitostmi a zjištěním vyplývajícím z textu Janská, Bernard 2015, že největší frekvenci vnitřního stěhování mají imigranti v počáteční fázi svého pobytu, přičemž v následujících letech pravděpodobnost jejich stěhování klesá (s. 25). Na tuto okolnost bych doporučoval ještě zaměřit pozornost.

Řada cenných poznatků a postřehů se najde i v podkapitolách shrnujících další témata. Za poznámku jistě stojí například významný vklad Evy Janské k problematice začlenění dětí imigrantů do života v České republice.

Určitým limitem, který se postupně překonává jak v Česku, tak i v dalších zemích, kde se migrace studují, je přílišný důraz na etnicitu migrantů, která se ještě k tomu neměří sociokulturními nebo regionálními charakteristikami, ale státní příslušností. Tento problém související s metodologickým nacionalismem ve společenských vědách možná zbytečně zastíňuje jiné souvislosti korespondující s pobytem migrantů v nových destinacích. Vedle národnosti a lidí spojuje či rozděluje dosažené vzdělání, kvalifikace, prostředky, které mají na obživu, uplatnění na trhu práce, náboženství a další charakteristiky, které mohou mít na adaptaci v nových podmínkách významnější vliv než například státní příslušnost. Klást si například otázku, jak se adaptují na nové podmínky lidé s rodinami a bez rodin, lidé s misijními náboženstvími a lidé s vírou založenou na kultu předků, podnikatelé a zaměstnanci, či důchodci bez důrazu na státní příslušnost otevírá jiné vjemy než zaběhlá otázka, jak se například liší integrace Vietnamců a Ukrajinců. Stejně tak by bylo možné otázce, jak se cizinci integrují nebo jak jsou rozmístění předřadit ještě obecnější otázku o jejich činnosti obecně. V pracích Evy Janské se v tomto smyslu pozitivně uplatňuje hledisko generační nebo genderové. Při námětech k dalšímu směřování výzkumu je však třeba vzít v úvahu, že výzkumník v daných oblastech není zcela svobodný a že reaguje na společenskou poptávku, která někdy dává podněty, ale někdy též limituje.

Texty Evy Janské předložené k habilitaci svědčí o dlouhodobé intenzivní práci autorky na tématu migrací, o jejím tvůrčím přístupu k materiálu, schopnosti klást si aktuální a kvalifikované otázky, kooperovat s širším autorským kolektivem a reagovat na nové poznatky, které v jejím oboru rychle přibývají a není snadné je evidovat a oddělit to podstatné od nepodstatného.

Práci doporučuji k obhajobě a doporučuji na jejím základě po ukončení habilitačního řízení udělit hodnost docent.

Doc. PhDr. Zdeněk Uherek, CSc.

V Praze 22. dubna 2017